

Інтеграція України в Європейський соціальний простір: проблеми та перспективи

Ігор Валерійович Процюк*

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
Харків, Україна

*e-mail: i.v.protsyuk@nlu.edu.ua

Дмитро Сергійович Бойчук

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
Харків, Україна

Денис Анатолійович Чижов

Національна академія внутрішніх справ,
Київ, Україна

Анотація

Статтю присвячено аналізу сутності й призначення соціальної держави як держави загального благополуччя, що виступає одним із ключових аспектів сприйняття держави, заснованої на принципі верховенства права (правової держави). Предмет дослідження становлять такі категорії правознавства: соціальна правова держава, Європейська соціальна модель, Європейський соціальний простір, соціальна політика держави. Мета статті полягає у розгляді основних ознак соціальної держави як моделі ідеальної держави, соціальної політики держави, Європейської соціальної моделі, вітчизняних досягнень, проблем та наданні пропозицій для якнайшвидшого входження України до Європейського соціального простору. У дослідженні застосовано діалектичний, системний, структурно-функціональний, логічний, історичний, порівняльно-правовий, теоретичного моделювання та інші традиційні для юриспруденції методи. Досліджено окремі аспекти розвитку соціальної державності в Україні, а саме діяльність такої інституції громадянського суспільства, як волонтерський рух і його вплив на формування такої держави, а також здійснення соціальної функції держави щодо осіб з інвалідністю. Розглянуто досвід Європейського Союзу у сферах соціального захисту і забезпечення екологічних прав людини. Визначено необхідність подальшої адаптації основних засад у царині соціального спрямування нашої держави до Європейського соціального простору. На підставі проведеного дослідження сформульовано висновки: соціальна держава знаменує певний історичний етап розвитку концепції демократичної, правової держави; функціонування такої держави, на сучасному етапі розвитку суспільства, можливе за наявності відповідної моделі соціальної ринкової економіки, яка забезпечує стабільність сучасного суспільства і його сталий розвиток; удосконалення правових засад діяльності соціальної держави на сучасному етапі має відбуватися з ураху-

ванням тенденції на «озеленення» демократичної, правової держави, а також формування Європейської соціальної моделі та інтеграції до Європейського соціального простору; в межах соціальної сфери такої держави має гарантуватися здійснення закріплених на конституційному рівні соціально-економічних та екологічних прав. Надано рекомендації щодо запозичення досвіду європейських країн у розбудові соціальної держави в Україні, забезпечення прав вразливих категорій українських громадян, поряд з органами державної влади і органами місцевого самоврядування, також інститутами громадянського суспільства.

Ключові слова: соціальна держава; Європейський соціальний простір; Європейська соціальна модель; соціальні права; особи з інвалідністю; волонтери; Україна; ЄС.

Ukraine's Integration into the European Social Space: Problems and Prospects

Ihor V. Protsyuk*

Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine

e-mail: i.v.protsyuk@nlu.edu.ua

Dmytro S. Boichuk

Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine

Denys A. Chyzhov

National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine

Abstract

The article is devoted to the analysis of the essence and purpose of the social state, as a state of general well-being, which is one of the key aspects of the perception of the state based on the principle of the rule of law (rule of law). The subject of the research is the following categories of jurisprudence: social legal state, European social model, European social space, social policy of the state. The purpose of the article is to analyze the main features of the social state as a model of the ideal state, the social policy of the state, the European social model, domestic achievements, problems and providing proposals for the fastest entry of Ukraine into the European social space. The research uses dialectical, systemic, structural-functional, logical, historical, comparative-legal, theoretical modeling and other methods traditional for jurisprudence. Some aspects of the development of social statehood in Ukraine are studied, namely the activity of such an institution of civil society as the volunteer movement and its influence on the formation of such a state, as well as the implementation of the social function of the state in relation to persons with disabilities. The experience of the European Union in the spheres of social protection and environmental human rights is considered. The need for further adaptation of the main foundations of the country's social direction of our state to the European social space has been identified. Based on the conducted research, the following conclusions were formulated: the welfare state marks a certain historical stage in the development of the concept of a democratic,

legal state; the functioning of such a state, at the current stage of society's development, is possible in the presence of an appropriate model of the social market economy, which ensures the stability of modern society and its sustainable development; the improvement of the legal foundations of the social state at the current stage should take place taking into account the tendency to "green" the democratic, legal state, as well as the formation of the European social model and integration into the European social space; within the social sphere of such a state, the implementation of socio-economic and environmental rights enshrined at the constitutional level should be guaranteed. Recommendations are given on borrowing the experience of European countries in building a social state in Ukraine, ensuring the rights of vulnerable categories of Ukrainian citizens, along with state authorities and local self government bodies, as well as civil society institutions.

Keywords: social state; European social space; European social model; social rights; persons with disabilities; volunteers; Ukraine; EU.

Вступ

Процес національного і правового відродження України, розбудови її державності на основі верховенства права і демократизму зумовлюють істотні зміни в усіх сферах державного і суспільного життя. Концепція соціальної, правової держави знаходить своє відображення у положеннях Конституції та чинному законодавстві України. Так, у ст. 1 Конституції проголошено: Україна є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною і правовою державою [1]. Отже, Конституція України ставить завдання побудови демократичної, соціальної, правової держави, основними ознаками якої є пріоритет прав і свобод людини і громадянина, підпорядкованість держави інтересам людини і громадянського суспільства, економічний і політичний плюралізм, демократія і соціальна справедливість. У вітчизняному правознавстві й державознавстві теорія соціальної, правової держави перебуває на початковій стадії формування, що спирається на розробки зарубіжної науки та практики найбільш розвинених демократичних, насамперед європейських країн. На сучасному етапі розвитку концепція соціальної, правової держави визнається найбільш ідеальною моделлю правового і політичного устрою сучасного суспільства. При цьому потрібно акцентувати увагу на тому, що правова, соціальна держава, з одного боку, є протилежністю авторитарному й тоталітарному правлінню, а з іншого – анархії та хаосу. Соціальна, правова держава формується шляхом поступової демократизації суспільства, встановлення побудови державності виключно на основі права, дотримання правопорядку, принципу верховенства права і соціальної справедливості щодо всіх членів суспільства.

Побудова соціальної, правової державності є пріоритетним завданням більшості розвинених сучасних демократичних країн, передусім європейських.

При цьому на сучасному етапі розвитку суспільства європейські країни досягли значних успіхів у наближенні до ідеальної моделі соціальної, правової державності, реалізували в державно-правовій практиці власного функціонування засади і принципи такої державності. Зважаючи на програмний характер цього дослідження, послідовна реалізація політики держави, спрямованої на розбудову України як соціальної, правової держави, підготовка її до інтеграції в Європейський соціальний простір, сприйняття принципів функціонування Європейської соціальної моделі є пріоритетним і необхідним напрямом діяльності всіх гілок влади, а також розробок вітчизняної науки, що сприяють цьому процесу.

Аналіз правової і державної політики в соціальній сфері та сфері реальної реалізації права свідчить, що і через 26 років після прийняття Конституції України положення про соціальну, правову державу відображає не стільки реальну характеристику України як держави, скільки декларує кінцеву мету її розвитку. При цьому слід зауважити, що вже сьогодні в Україні починає формуватися нова соціальна політика держави, заснована на сучасних передових зразках європейського законодавства. Питання соціального характеру права завжди постає в абсолютній більшості держав як одне з головних і обов'язкових компонентів правового і політичного курсу будь-якої країни. Для реального забезпечення соціального змісту держави Україна має визнавати та постійно здійснювати соціальну політику закріплення і реального гарантування прав у соціальній сфері. Основними принципами соціальної політики держави є соціальна справедливість, рівність та соціальна безпека. Завдання щодо практичної реалізації положень Конституції України в цій царині ставить перед суспільними науками, насамперед правознавством, завдання щодо проведення досліджень, які б сприяли розробці й подальшому втіленню в Україні оптимальної моделі соціальної, правової держави. Це потребує урахування сучасних тенденцій розвитку таких моделей у державах-членах Європейського Союзу (далі – ЄС), а також курсу на європеїзацію національних моделей соціальної, правової держави, їх «озеленення» (доповнення концепції демократичної, соціальної, правової держави принципом екологічної держави), запровадження понять «соціальне» і «екологічне» громадянство, гарантування прав соціально вразливих груп населення, зокрема осіб з інвалідністю, їх соціалізацію з метою входження України після набуття членства в ЄС до Європейського соціального простору. Прагнення України стати частиною прогресивного європейського простору не тільки географічно, а й з позицій спільності правових, політичних, соціальних та культурних засад потребує осмислення сучасного стану і характеристики перспектив інтеграції нашої держави в Європейський соціальний простір.

Огляд літератури

Теоретичні та прикладні питання розбудови соціальної державності в Україні привертають увагу вітчизняних правників, політологів, соціологів та економістів з кінця 1990-х рр. Пік відповідних досліджень припав на 2000–2015 рр., коли було проведено низку ґрунтовних монографічних досліджень. Серед фундаторів вчення про соціальну, правову державу з-поміж українських правників слід назвати насамперед П. Рабіновича [2], В. Бабкіна [3], І. Яковюка [4], Д. Єрмоленко [5], О. Панкевича [6] та ін. Їхні наукові здобутки набули подальшого розвитку в наукових пошуках В. Ковтуна [7], І. Кресіної [8], Н. Хоми [8–9], В. Чорненького [10] та ін. Однак протягом останніх років інтерес до проблематики соціальної держави почав згасати, що суперечить європейським тенденціям: у ЄС відбуваються активні наукові й громадські дискусії стосовно формування Європейської соціальної моделі (Ch. Hermann [11], R.-M. Parus [12], A. Palevičienė [13]); розкриття її співвідношення з національними моделями соціальної держави (W. Korpi [14], A. Palevičienė [13]); доповнення концепції демократичної, соціальної, правової держави новою складовою – екологічною державою (N. Low [15]); майбутнього соціальної держави в умовах глобалізації (M. Rhodes [16]). Слід зазначити, що лише окремі вітчизняні правники долучаються до наукових досліджень за цими напрямками (Н. Бабич [17], А. Бадида [18], В. Гайдамака [19–20], О. Головащенко [21], С. Майданик [22], Л. Малюга [23], І. Яковюк [24–26] та ін.), що може призвести до виникнення прогалин у вченні про соціальну, правову державу, а отже, обумовлює актуальність і практичну значущість нових досліджень, спрямованих на їх заповнення.

Матеріали та методи

Необхідною умовою формування й функціонування соціальної держави є довіра суспільства до права, до того, хто несе відповідальність за функціонування держави, хто використовує правові механізми для вирішення конкретних конфліктів, хто забезпечує дотримання комплексу соціально-економічних і культурних прав людини і громадянина.

Ідея соціальної держави не може бути реалізована абстрактно, відірвано від історичних витоків і сучасного функціонування суспільства в соціальній сфері, а тільки у відповідному національному та історичному контексті, в умовах конкретної національної політичної та правової культури суспільства, яка визначає ставлення до права як інструменту соціального регулювання, справедливості та солідарності. В умовах європейської інтеграції національні уряди окремих держав у процесі реалізації національної моделі

соціальної держави повинні також зважати на її відповідність європейській соціальній моделі з метою входження в Європейський соціальний простір.

Створення Європейського соціального простору покликане, якщо не ліквідувати, то принаймні мінімізувати асиметрію між політикою, що сприяє ефективності функціонування ринкової економіки, і політикою, що сприяє досягненню прийняттого в наш час, виходячи з кращих європейських зразків, соціального забезпечення та рівності. Соціальна держава в рамках ЄС юридично та економічно обмежена європейськими правилами економічної інтеграції, лібералізації та конкуренції, тоді як реалізація європейської соціальної політики стримується, з одного боку, різноманітністю національних моделей соціальної держави, а з іншого – їх нормативними цілями та інституційними структурами.

Підґрунтя методології цього дослідження становить комплексний підхід до аналізу й сутності соціальної держави, особливостей закріплення її основних принципів і практичного втілення концепції такої держави в Україні та європейських державах, який полягає у застосуванні філософських підходів, загальнонаукових і спеціально-наукових, а також, власне, правових методів. У дослідженні знайшов своє застосування діалектичний підхід, який використовувався на всіх етапах викладення матеріалу з метою з'ясування суті таких категорій, як соціальна держава, її сутність і призначення, історичні передумови і сучасний стан функціонування в Україні і країнах Європи, взаємопов'язаності, взаємообумовленості та взаємного впливу. Також при написанні статті використано системний і структурно-функціональний методи, логічний – для аналізу відповідних понять і категорій, формулювання висновків, історичний – у процесі звернення до генезису предмета дослідження, порівняльно-правовий та метод теоретичного моделювання й інші традиційні для юриспруденції методи.

Дослідження проводилося з урахуванням загальних ціннісно-методологічних орієнтирів, а саме: пріоритету загальнолюдських цінностей, принципів демократичної, правової, соціальної держави, верховенства права, свободи, гуманізму, поваги до людської гідності, утвердження прав людини.

Результати та обговорення

Сучасна соціальна держава як результат розвитку концепту ідеальної держави

Важливість соціальної держави у загальному сенсі можна пояснити тим, що вона є результатом цивілізаційного розвитку людства, за якого вимагаються зниження конфліктності, забезпечення миру і злагоди в суспільстві,

правової рівності та гідного рівня життя. Слід погодитися, що «тисячолітня історія людства являє собою не що інше, як невинний пошук ліпшої долі та справедливішого соціально-економічного устрою для абсолютної більшості людей. Увесь цей час відбувався інтенсивний пошук способів, засобів, інститутів, що здатні забезпечити стійку динаміку розвитку» [27, с. 3]. У підсумку поступовий рух людства до сприйняття таких загальнолюдських цінностей і принципів, як демократія, непорушність прав і свобод людини, правова рівність, людська гідність, соціальна справедливість і партнерство, взаємна відповідальність держави, бізнесу і громадянського суспільства та інші¹, завершився закріпленням у багатьох державах на конституційному рівні концепції демократичної, соціальної, правової держави як втілення загальнолюдської мети [29, с. 55]. Потрібно зазначити, що концепція соціальної держави втілюється в різних національних моделях, які враховують економічні, політичні, соціальні та культурні особливості відповідної держави, а також вплив передового зарубіжного досвіду [30].

Після Другої світової війни соціальна держава розглядається як неодмінний складник концепції демократичної, правової держави, що в окремих країнах закріплено на конституційному рівні. Особливістю формування соціальної державності є те, що воно відбувається на певному етапі розвитку правової держави, обумовлюючи увагу до проблеми забезпечення рівноваги між суперечливими складовими – правовими та соціальними засадами [17, с. 30]. На сучасному етапі розвитку зв'язок між верховенством права як базовим принципом правової державності і соціальним характером держави в цілому сприймається як органічний, що, однак, не означає припинення дискусій із приводу змісту соціальної політики.

Та увага, яку дослідники приділяють соціальній державі, пов'язана не лише із конституційним визнанням певної країни, зокрема України, соціальною державою, а й із тим, що на етапі соціально-економічних і політичних перетворень саме цей принцип державності, доповнений моделлю соціальної ринкової економіки, демонструє здатність до консолідації суспільства, попередження руйнації цінностей демократичної і правової держави [4], що наочно доводить функціонування України в умовах російської агресії.

---

¹ Слушним є твердження І. І. Яцкевич, яка вважає, що «соціальна держава має одночасно сприяти вільному розвитку кожної людини, створювати необхідні передумови для економічного розвитку кожного задля сприяння загальному добробуту. Адже для соціально справедливого перерозподілу ресурсу потрібно його створювати, відтворювати та примножувати. За таких умов найбільш доцільною системою забезпечення концепції соціальної держави є, з одного боку, соціальне страхування, а з іншого – реальне та рівне гарантування соціально-економічних прав людини і громадянина» [28, с. 93].

Соціальна політика держави як відображення її соціальної сутності та призначення

Одним із головних пріоритетів розвитку вітчизняної науки, насамперед юридичної, на сучасному етапі державотворення є активізація досліджень соціальної держави з точки зору уточнення принципів її організації, притаманних їй функцій та механізмів діяльності, напрямів удосконалення соціального законодавства, як правової основи її функціонування. Це пов'язано з тим, що без проведення активної і водночас виваженої соціальної політики забезпечити функціонування держави в умовах воєнного стану та відбудови в повоєнний період з одночасною активізацією процесу інтеграції до ЄС виглядає недосяжним завданням. При цьому недооцінка передумов та загальних тенденцій розвитку соціальної державності в європейських країнах може негативно вплинути на інтеграцію України до Європейського соціального простору.

Забезпечення стабільності, безпеки та сталого розвитку будь-якого суспільства, а також створення гідних умов життя для усіх його членів, зокрема соціально вразливих верств населення (особи з інвалідністю, багатодітні, люди похилого віку, малозабезпечені тощо), нерозривно пов'язано із гарантуванням соціально-економічних і культурних прав людини і громадянина. При цьому в умовах інтеграції до ЄС національні уряди мають враховувати соціальні стандарти, які визнані в об'єднаній Європі.

Соціальна держава є антиподом соціалістичної та іншим моделям патерналістської держави, а тому заохочує інститути громадянського суспільства до спільного забезпечення соціального захисту вразливих верств населення. Особливо чітко це простежується під час війни, коли за умов дефіциту коштів у державному бюджеті важливу роль у реалізації функцій соціальної держави взяли на себе волонтерські¹ та релігійні організації. Слід погоди-

¹ За даними Міністерства юстиції України, лише з 24 лютого по 30 червня 2022 р. в Україні зареєстрували 4365 організацій громадянського суспільства (3364 благодійні та 1001 громадська організація). У 2010 р. Україна посідала лише 150-те місце у світі (тільки 5 % населення було залучено до волонтерської роботи), але Революція Гідності, анексія Криму та війна на Донбасі змінили ситуацію: 23 % населення набули досвіду волонтерства, унаслідок чого Україна в рейтингу «World Giving Index» піднялася зі 150-го на 81-ше місце.

У березні 2021 р. Українською Волонтерською Службою, Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) та ІТ-компанією Soft Serve за підтримки Міністерства молоді та спорту була запущена Волонтерська платформа, що об'єднувала волонтерів та організації зі всієї України. Станом на липень 2022 р. Платформа об'єднувала більше ніж 400 тис. користувачів, понад 500 організацій і локальних волонтерських ініціатив та 1150 волонтерських можливостей. Слід зазначити, що роль інститутів громадянського суспільства в реалізації функцій соціальної держави особливо зросла в 2022 р., коли, окрім допомоги Збройним Силам України, виникла потреба у соціальному захисті великої кількості цивільних осіб.

тися з висновком, що волонтерство в Україні є сьогодні одним із проявів реальних демократичних рухів, які мають мозаїчне фінансування «знизу» і спрямовані на виконання соціальних функцій [33]. Цілком логічно, що відповідно до Закону України «Про волонтерську діяльність» (статті 3, 4) держава, її органи і органи місцевого самоврядування всіляко сприяють діяльності волонтерських організацій, розвитку цього руху відповідно [34].

Функціонування соціальної держави також допускає отримання допомоги у забезпеченні соціальних прав людей на субсидіарних засадах від міжнародних організацій. Так, під час війни українці отримують різні види фінансової допомоги від ЮНІСЕФ, Всесвітньої продовольчої програми ООН, Агентства ООН у справах біженців, Міжнародної організації з міграції, Місії Міжнародного Комітету Червоного Хреста в Україні, Норвезької ради у справах біженців.

Зрозуміло, що Україна як соціальна держава і сама повинна здійснювати соціальний захист і надавати необхідні, життєво важливі для населення соціальні блага за допомогою системи публічних органів та організацій, якщо надання таких послуг і благ через інститути громадянського суспільства неможливе, надмірно обтяжливе або не приводить до адекватного, з погляду суспільних цілей та очікувань, підсумковому результату.

Ставлення до осіб з інвалідністю як показник цивілізованості сучасної держави

Концепція соціальної держави – це політико-правова теорія, де «соціальна» складова має значне змістове навантаження, яке більш повно розкривається залежно від викликів, що постають перед суспільством і державою. Так, на фоні російсько-української війни, яка сама по собі є загрозою національній безпеці, викликом ефективному функціонуванню соціальної держави, суттєво зросла кількість осіб з інвалідністю. Це не тільки військовослужбовці, які отримали інвалідність під час бойових дій, а й мирні жителі – усі вони поповнюють когорту людей, які мають інвалідність, не пов'язану з воєнними діями (за офіційною статистикою, в Україні станом на 2021 р. налічувалося 2,703 мільйона осіб з інвалідністю (у 2017 р. їх було 2,6 мільйона)), і претендують на отримання безплатної допомоги, зокрема: сучасні засоби реабілітації, функціональне протезування та ортезування тощо.

Соціальна держава – це не пасивний спостерігач, що реагує виключно на виникнення явних загроз, а держава, яка проводить активну соціальну

Завдяки волонтерським ініціативам державі починаючи з 2014 р. і особливо під час російської агресії у 2022 р. вдалося уникнути багатьох економічних та соціальних проблем у забезпеченні її Збройних Сил, а також переселенців і соціально вразливих категорій населення [31; 32].

політику, що покликана компенсувати об'єктивний недолік індивідуальних можливостей людей задля реалізації формально-юридичної свободи, усунення диспропорцій у суспільному розвитку, забезпечення соціального добробуту та сталого розвитку. Міністерство соціальної політики України, що забезпечує формування державної політики у сфері захисту прав осіб з інвалідністю, підтримує діалог та активно співпрацює на партнерських засадах з громадськими об'єднаннями осіб з інвалідністю відповідно до Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, Факультативного протоколу до неї та інших нормативно-правових актів.

Правові потреби осіб з інвалідністю змінилися через війну. Суттєво зросла кількість звернень стосовно: порядку оформлення надання соціальних послуг з догляду вдома; порядку зняття з військового обліку осіб з інвалідністю, отримання відстрочки від призову, якщо батьки клієнта або батьки дружини клієнта є особами з інвалідністю 1 та 2 групи; встановлення опіки або піклування вперше, продовження строку дії рішення суду про встановлення опіки або піклування; державних, міжнародних та волонтерських видів допомоги і програм підтримки; евакуації¹; особливостей перетину кордону під час дії воєнного стану (осіб з інвалідністю першої групи та дітей з інвалідністю на кордонах пропускають позачергово) тощо. Через інтенсивні бойові дії на Сході і Півдні України багато людей фізично не мають змоги виїхати з окупованих територій, тому фахівці системи безоплатної правової допомоги надають їм допомогу дистанційно – телефоном або через електронні сервіси.

У жовтні 2017 р. Кабінет Міністрів України затвердив постанову про План заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [36], якою, зокрема, передбачив: включення до професійних програм, програм короткострокових семінарів, тренінгів з підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування, модулів з вивчення положень Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю; удосконалення антидискримінаційного законодавства в частині протидії множинній дискримінації; удосконалення державної політики щодо захисту прав та задоволення інтересів внутрішньо переміщених осіб.

У березні 2022 р. Кабінет Міністрів України ухвалив постанову «Деякі питання користування пільгами з оподаткування для підприємств та орга-

¹ Україна вже мала виклик організації евакуації людей з інвалідністю у 2014–2015 рр. під час окупації Криму і частини територій Луганської та Донецької областей. Однак українська громадська організація «Fight For Right» унаслідок дослідження дійшла висновку, що держава не зробила належних висновків із попередніх уроків і зробила недостатньо для покращення процедур і нормативно-правового регулювання евакуаційних заходів, зрозумілої та доступної комунікації з людьми з інвалідністю в умовах воєнного стану [35].

нізацій громадських об'єднань осіб з інвалідністю в умовах воєнного стану на території України» [37].

У червні 2022 р. Міністерство освіти і науки, Міністерство соціальної політики та Міністерство охорони здоров'я України спільно з ЮНІСЕФ запустили проєкт кризової допомоги для дітей з інвалідністю та їхніх сімей [38].

Допомогу особам з інвалідністю під час війни надають також громадські організації. Так, упродовж лютого – жовтня 2022 р. лише українська громадська організація «Fight For Right» надала допомогу 5 041 особі з інвалідністю.

Забезпечення повноцінної участі осіб з інвалідністю у житті суспільства, боротьба з дискримінацією, усунення бар'єрів та боротьба проти соціального виключення є основними цілями ЄС у сфері захисту прав осіб з інвалідністю. Підписання Європейським Союзом Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю поклало на нього обов'язок щодо реалізації її положень. Це зумовило необхідність прийняття Європейської стратегії щодо інвалідності на 2010–2020 роки як інструменту для імплементації вимог Конвенції [39].

Держави-члени ЄС, які прийняли мільйони біженців з України, зокрема 500 тисяч осіб з інвалідністю, допомагають біженцям у влаштуванні на новому місці. У цьому зв'язку постало питання про доступність громадянам з інвалідністю певних пільг і послуг на території ЄС. Слід зазначити, що на рівні вторинного законодавства в ЄС прийнято низку актів, зокрема: Директиву з питань державних закупівель (2014), Директиву про доступність веб-сайтів і мобільних додатків органів державного сектора (2016) та Директиву про вимоги доступності для продуктів і послуг (2019).

Громадяни України з інвалідністю, що набули статусу UKR, можуть, наприклад у Польщі, подати заявку на отримання допомоги для фінансування з коштів Державного фонду реабілітації інвалідів купівлі необхідних пристроїв та обладнання, у тому числі зубних протезів, ортезів та інвалідних візків. У Німеччині громадяни України з інвалідністю можуть подати заяву на отримання відповідного посвідчення (українське посвідчення особи з інвалідністю в Німеччині не дійсне, опрацювання заявки триває до п'яти місяців). Якщо ступінь інвалідності становить 50 і більше одиниць, особа отримує посвідчення, після чого вона зможе отримувати допомогу в різних сферах життя (особливе медичне обслуговування, допомога у веденні домашнього господарства, допомога з оплати витрат по догляду за дітьми, безкоштовний проїзд у громадському транспорті тощо). Українці з інвалід-

ністю в Німеччині можуть отримувати підтримку та інформацію рідною мовою зі свого мобільного телефону. В Італії для визнання стану інвалідності особі потрібно подати запит до місцевого санітарного управління за місцем постійного проживання. Особа з інвалідністю, крім, власне, виплат з інвалідності, має право на низку пільг: щомісячна фінансова допомога чи оплата допомоги вдома; звільнення від сплати медичного «тикету»; безкоштовні протези та механізми для пересування; знижка на проїзні квитки у громадському транспорті; право на паркування автомобіля у спеціальних зонах [40].

Протягом майже 70 років з моменту сприйняття європейською конституційною теорією та практикою концепції соціальної держави в її змісті традиційно акцент робився на тому, що вона здійснює правовими засобами перерозподіл доходів, втручається у процес ціноутворення, переймається проблемами зайнятості, формує систему соціальної допомоги та соціального страхування тощо. Однак останнім десятиліттям дослідники дедалі частіше вказують на те, що соціальний характер сучасної держави також передбачає дотримання екологічних вимог і забезпечення поряд із соціальними та економічними правами також екологічних прав. Більше того, на рівні загальної теорії права і конституційного права дискутується питання стосовно того, чи не настав час доповнити концепцію демократичної, соціальної, правової держави екологічною складовою [24–25; 41].

Отже, соціальною є держава, яка активно реалізує масштабну соціальну політику, сприяє здійсненню комплексу соціально-економічних, культурних та екологічних прав людини і громадянина в обсягах, що дозволяють втілити в життя конституційне визнання людини найвищою соціальною цінністю в суспільстві [42, с. 32].

Європейська соціальна модель як втілення ідеї соціальної державності в об'єднаній Європі

Особливо актуальним для України сьогодні є питання ідентифікації свого місця й ролі в сучасних геополітичних і геоekonomічних процесах. Прискорення інтеграції України до ЄС передбачає узгодження національних і наднаціональних інтересів. Відповідно розбудова України як соціальної держави має відбуватися з урахуванням її європейської ідентичності, незворотності європейського та євроатлантичного курсу, що було закріплено на конституційному рівні 7 лютого 2019 р.

Перед Україною постає завдання щодо впровадження у соціальній сфері європейських принципів ефективного урядування через соціальну координацію, взаємодопомогу, використання інформаційно-комунікаційних техноло-

гій для залучення максимальної кількості соціальних акторів до процесу вироблення та реалізації політико-управлінських рішень у соціальній сфері¹.

Національні моделі соціальної держави модернізуються в умовах європейської інтеграції, відіграючи важливу роль при конструюванні Європейської соціальної моделі в рамках ЄС. На когнітивному рівні Європейська соціальна модель базується на визнанні того, що соціальна справедливість може сприяти економічній ефективності та прогресу [44, с. 187].

Така модернізація є складним і повільним процесом, адже потребує врахування відмінностей моделей держав-членів ЄС, соціальних стандартів [26, с. 195, 198]. Формування європейської соціальної моделі потребує гармонізації соціального законодавства, але на практиці зводиться здебільшого до координації дій національних урядів у соціальній сфері, оскільки ЄС ніколи не володів виключною компетенцією у сфері соціальної політики, як і у сфері політики зайнятості [45, с. 94].

Удосконалення інституційних основ соціальної державності в Україні пов'язане не лише із перетвореннями, які мають забезпечити підвищення добробуту громадян відповідно до європейських соціальних стандартів та розширення переліку наданих соціальних послуг, а й від зміни характеру взаємовідносин між державною владою і людиною.

Процес «переробки» соціальної держави включає ряд вимірів змін у відповідь на певні виклики і тиски, які формуються як усередині країни, так і зовні. В європейському контексті поєднання зростання із соціальною згуртованістю залишається здійсненою метою, навіть якщо досягнення цієї мети потребуватиме перезавантаження старих інструментів, запровадження інновацій і змін цілей соціальної держави [46, с. 279].

Висновки

Становлення соціальної держави знаменує певний історичний етап розвитку концепції демократичної, правової держави. Функціонування соціальної держави, доповненої моделлю соціальної ринкової економіки, забезпечує стабільність сучасного суспільства і його сталий розвиток.

Удосконалення правових засад діяльності соціальної держави на сучасному етапі має відбуватися з урахуванням тенденції на «озеленення» демократичної, правової держави (екологічний конституціоналізм), а також формування Європейської соціальної моделі та інтеграції до Європейського соціального простору.

---

¹ Як наслідок, роль соціальної держави має бути переосмислена з урахуванням глобалізаційних та регіональних інтеграційних процесів, нових способів комунікації, що значно розширює можливості участі громадян у процесі прийняття рішень із важливих соціальних питань [43].

Україна, що перебуває в умовах воєнного стану, а згодом – повоєнного відновлення, переживає один із найскладніших періодів свого розвитку. Тенденції до позитивних змін у напрямі розбудови соціальної державності й моделі соціальної ринкової економіки, гарантування соціально-економічних, екологічних і культурних прав, що пов'язані насамперед з інтеграцією України до ЄС, зупинилися через російську агресію і необхідність подолання її наслідків. Війна загострила проблеми, пов'язані із найуразливішою сферою – соціальною, в межах якої проводиться регулювання широкого спектру суспільних відносин, покликане гарантувати здійснення закріплених на конституційному рівні соціально-економічних та екологічних прав.

В умовах війни особливо нагальним виглядає забезпечення прав вразливих категорій українських громадян, зокрема осіб з інвалідністю. У реалізації цього, як і інших завдань соціальної держави, важливе місце і роль поряд з органами державної влади та органами місцевого самоврядування відведені інститутам громадянського суспільства, насамперед волонтерському руху, а також ЄС і його державам-членам.

Список використаних джерел

- [1] Конституція України : офіц. текст від 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 24.01.2023).
- [2] Рабінович П. М., Лобода Ю. П. Соціальна сутність держави як складник предмета теоретико-історичної юриспруденції. *Вісник Академії правових наук України*. 1996. № 5. С. 90–99.
- [3] Бабкін В. Д. Соціальна держава та захист прав людини. *Правова держава: щорічник наукових праць*. Київ, 1999. Вип. 9. С. 3–11.
- [4] Яковюк І. В. Соціальна і правова держава: співвідношення понять. *Державне будівництво та місцеве самоврядування : збірник наукових праць*. Харків : Право, 2001. № 1. С. 99–105.
- [5] Єрмоленко Д. О. Правовий статус людини і громадянина в Україні як соціальної державі : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2002. 176 с.
- [6] Панкевич О. З. Соціальна держава: проблеми загальної теорії : монографія / за заг. ред. П. М. Рабіновича. Львів : Львівський юридичний інститут МВС України, 2004. 183 с.
- [7] Ковтун В. Конституційно-правова доктрина соціальних прав та свобод. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 2. С. 148–152. <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.2.27>.
- [8] Кресіна І., Хома Н. Моделі соціальної держави: модернізуючий вплив глобалізації. *Публічне право*. 2015. № 1. С. 185–196.
- [9] Khoma N., Vdovychyn I. Deconstruction of the Welfare State: The Impact of Globalization and Technological Factors. *Revija za socijalnu politiku*. 2020. Vol. 27, issue 3. P. 285. <https://doi.org/10.3935/rsp.v27i3.1696>.
- [10] Чорненко В. І. Забезпечення та захист прав і свобод осіб з особливими потребами Україною як соціальною державою. *Університетські наукові записки*. 2012. № 4(44). С. 35–39.

- [11] Hermann Ch. Crisis, structural reform and the dismantling of the European Social Model(s). *Economic and Industrial Democracy*. 2016. No. 1. С. 51–68. <https://doi.org/10.1177/0143831x14555708>.
- [12] Papuc R.-M. European Social Model what stands in the way of the European social architecture? *Procedia Economics and Finance*. 2012. Vol. 3. P. 1107–1112. [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(12\)00281-X](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(12)00281-X).
- [13] Palevičienė A. et al. Lithuanian social policy in the European social model map. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 2014. Vol. 156. P. 203–207. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.11.173>.
- [14] Korpi W. Welfare-State Regress in Western Europe: Politics, Institutions, Globalization, and Europeanization. *Annual Review of Sociology*. 2003. Vol. 29. P. 589–609.
- [15] Low N. The Green State, Rethinking Democracy and Sovereignty. *International Journal of Urban and Regional Research*. 2005. Vol. 29(3). P. 706–707. https://doi.org/10.1111/j.1468-2427.2005.00616_3.x.
- [16] Rhodes M. Globalization, welfare states and employment: Is there a European third way? In *Unemployment in the New Europe* / Bermeo N. (Ed.). Cambridge: Cambridge University Press. 2000.
- [17] Бабич Н. О. Перспективи формування України в якості європейської соціальної держави. *Соціальне право*. 2021. № 2. С. 28–33.
- [18] Бадида А. Ю. Соціальна держава в умовах глобалізації. Ужгород : РІК-У, 2019. 200 с.
- [19] Gaydamaka V. A. European social model: a new paradigm of social state development. *Problems of Legality*. 2020. Issue 150. P. 313–331. doi.org/10.21564/2414-990x.150.208955.
- [20] Gaydamaka V. Environmental, welfare state: conceptualization problems. *Recht der Osteuropäischen Staaten*. ReOS. 2021. № 5. P. 4–12. URL: <https://www.uni-goettingen.de/de/document/download/a7f1d1a83ad758bb367440ac94d7cbf2.pdf/ReOS%2005%20aus%202021.pdf> (дата звернення: 24.01.2023).
- [21] Головащенко О. С., Окладна М. Г. Європейський соціальний простір: проблеми формування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 3. С. 12–14. URL: http://lsej.org.ua/3_2015/3_2015.pdf (дата звернення: 24.01.2023).
- [22] Майданик С. В. European union disability policy: supranational level of legal regulation. *Problems of Legality*. 2020. Vol. 150. P. 332–353. <https://doi.org/10.21564/2414-990x.150.209404>.
- [23] Малюга Л. Ю. Теоретико-правові основи адаптації соціального законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Херсон : Гельветика, 2019. 406 с.
- [24] Яковюк І., Анісімова Г., Трагнюк О. Європеїзація екологічного права держав-членів Європейського Союзу. *Проблеми законності*. 2022. Вип. 158. С. 82–109. <https://doi.org/10.21564/2414-990X.158.26324>.
- [25] Яковюк І. В., Купрійова О. О. «Екологічний» конституціоналізм як правова основа політики національної безпеки в ХХІ сторіччі. *Актуальні питання становлення та розвитку сучасного конституціоналізму в Україні (до 26-ї річниці Конституції України)* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.(м. Одеса, 23 черв. 2022 р.). Одеса, ОДУВС, 2022. С. 46–49.
- [26] Окладна М. Г., Яковюк І. В. Соціальна політика Європейського Союзу: становлення і розвиток. Харків : ТОВ «Оберіг», 2016. 40 с. (Серія «Наукові доповіді», вип. 19).

- [27] Колот А. М., Герасименко О. О., Поплавська О.М. До формування нової моделі соціальної держави. *Україна : аспекти праці*. 2017. № 1–2. С. 3–15.
- [28] Яцкевич І. І. Реалізація соціальних прав людини в умовах формування соціальної держави. *Малиновські читання : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Острого, 17 листоп. 2017 р.). Острого : Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2017. С. 93–94.
- [29] Конституційно-правові засади становлення української державності : монографія ; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Тодики. Харків : Право, 2003. 328 с.
- [30] Aravacik Esra Dundar. Social Policy and the Welfare State. *Public Economics and Finance*. Ed. by Bernur Açıkgöz. 2018. P. 1–20. <https://doi.org/10.5772/intechopen.82372>.
- [31] Опалько Ю. В. Використання потенціалу громадянського суспільства для забезпечення національної безпеки України в умовах зовнішньої агресії : аналітична записка. 2014. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gromadyanske-suspilstvo/vikoristannya-potencialu-gromadyanskogo-suspilstva-dlya> (дата звернення: 24.01.2023).
- [32] Волонтерська Платформа об'єднала 400 тисяч українців довкола допомоги Україні під час війни. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/press-releases/volunteer-hub-helps-400000-ukrainians-make-difference> (дата звернення: 24.01.2023).
- [33] Потапенко В., Двігун А. Аналіз українського волонтерства на основі методології нових соціальних рухів. 2022. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-11/volonterstvo_01112022.pdf (дата звернення: 24.01.2023).
- [34] Про волонтерську діяльність : Закон України від 19.04.2011 р. № 3236-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> (дата звернення: 24.01.2023).
- [35] 24.02: Евакуація людей з інвалідністю : аналітичний звіт. Київ, 2022. 66 с. URL: https://ffr.org.ua/wp-content/uploads/2022/11/zvit-z-pravkamy.pdf?fbclid=IwAR0gLk__500FsQrJ_ClMYRpHy0rLr4zP7hZ7VevNTwhxIkOzB0QlyE9AgT8 (дата звернення: 24.01.2023).
- [36] План заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 25.10.2017 р. № 1106. URL: <https://www.msp.gov.ua/content/ugoda-pro-asociaciju-mizh-ukrainoyu-ta-es.html> (дата звернення: 24.01.2023).
- [37] Деякі питання користування пільгами з оподаткування для підприємств та організацій громадянських об'єднань осіб з інвалідністю в умовах воєнного стану на території України : постанова Кабінету Міністрів України від 19.03.2022 р. № 323. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/323-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 24.01.2023).
- [38] МОН, Мінсоцполітики та МОЗ спільно з ЮНІСЕФ запустили проєкт кризової допомоги для дітей з інвалідністю та їхніх сімей. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-minsocpolitiki-ta-moz-spilno-z-yunisef-zapustili-proyekt-krizovoyi-dopomogi-dlya-ditej-z-invalidnistyu-ta-yihnih-simej> (дата звернення: 24.01.2023).
- [39] Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. European Disability Strategy 2010–2020: A Renewed Commitment to a Barrier-Free Europe. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM%3A2010%3A0636%3AFIN%3Aen%3APD> (дата звернення: 24.01.2023).

- [40] Біженці з інвалідністю. Як українцям допомагають в Європі. URL: <https://www.enableme.com.ua/ua/article/bizenci-z-invalidnistu-ak-ukraincam-dopomogaut-v-evgori-7726> (дата звернення: 24.01.2023).
- [41] Муравйова С. В. Екологічні та кліматичні кризи як фактор розвитку сучасного конституціоналізму та екологічної безпеки. *Проблеми законності*. 2022. Вип. 159. С. 129–159. <https://doi.org/10.21564/2414-990X.159.268292>.
- [42] Головащенко О. С. Поняття та ознаки соціальної держави. *Актуальні проблеми державного будівництва та місцевого самоврядування в контексті конституційної модернізації* : зб. наук. ст. за матеріалами наук.-практ. семінару (м. Харків, 14 жовт. 2016 р.). Харків, 2016. С. 25–35.
- [43] Головащенко О. Соціальна держава та виклики глобалізації. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2016. Вип. 32. С. 3–11. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/16446/1/32.pdf> (дата звернення: 24.01.2023).
- [44] Barr N. The Welfare State as Piggy Bank: Information, Risk, Uncertainty, and the Role of the State. Oxford : Oxford University Press. 2003. 320 p. <https://doi.org/10.1093/0199246599.001.0001>
- [45] Федорова А. Місце та роль соціальної політики в Угоді про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. *Право України*. 2015. № 8. С. 93–101.
- [46] Ferrera M., Rhodes M. Building a sustainable welfare state. *West European Politics*. 2007. Vol. 23, issue 2. P. 257–282. <https://doi.org/10.1080/01402380008425375>.

References

- [1] Constitution of Ukraine. (1996, June). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
- [2] Rabinovych, P.M., & Loboda, Yu.P. (1996). Social essence of the state as a component of the subject of theoretical and historical jurisprudence. *Journal of the Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 5, 90-99.
- [3] Babkin, V.D. (1999). The welfare state and the protection of human rights. *The rule of law: a yearbook of scientific papers*, 9, 3-11. Kyiv.
- [4] Yakoviyyk, I.V. (2001). *Social and legal state: correlation of concepts. State building and local self-government: a collection of scientific papers*, 1, 99-105. Kharkiv: Pravo.
- [5] Yermolenko, D.O. (2002). *Legal status of a person and citizen in Ukraine as a social state*. PhD Thesis. Kharkiv.
- [6] Pankevych, O.Z. (2004). *Social state: problems of general theory*. P.M. Rabinovych (Ed.). Lviv: Lviv Law Institute of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine.
- [7] Kovtun, V. (2021). Constitutional and Legal Doctrine of Social Rights and Freedoms. *Entrepreneurship, economy and law*, 2, 148-152. <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.2.27>.
- [8] Kresina, I., & Khoma, N. (2015). Models of the social state: the modernizing influence of globalization. *Public Law*, 1, 185-196.
- [9] Khoma, N., & Vdovychyn, I. (2020). Deconstruction of the Welfare State: The Impact of Globalization and Technological Factors. *Revija za socijalnu politiku*, 27(3), 285. <https://doi.org/10.3935/rsp.v27i3.1696>.
- [10] Chornenkyi, V.I. (2012). Ensuring and Protecting the Rights and Freedoms of Persons with Special Needs by Ukraine as a Social State. *University Scientific Notes*, 4(44), 35-39.

- [11] Hermann, Ch. (2016). Crisis, structural reform and the dismantling of the European Social Model(s). *Economic and Industrial Democracy*, 1, 51-68. <https://doi.org/10.1177/0143831x14555708>.
- [12] Papuc, R.-M. (2012). European Social Model what stands in the way of the European social architecture? *Procedia Economics and Finance*, 3, 1107-1112. [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(12\)00281-X](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(12)00281-X).
- [13] Palevičienė, A. et al. (2014). Lithuanian social policy in the European social model map. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 156, 203-207. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.11.173>.
- [14] Korpi, W. (2003). Welfare-State Regress in Western Europe: Politics, Institutions, Globalization, and Europeanization. *Annual Review of Sociology*, 29, 589-609.
- [15] Low, N. (2005). The Green State, Rethinking Democracy and Sovereignty. *International Journal of Urban and Regional Research*, 29(3). 706-707. https://doi.org/10.1111/j.1468-2427.2005.00616_3.x.
- [16] Rhodes, M. (2000). Globalization, welfare states and employment: Is there a European third way? In *Unemployment in the New Europe*. Bermeo, N. (Ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
- [17] Babych, N.O. (2021). Prospects for the formation of Ukraine as a European social state. *Social Law*, 2, 28-33.
- [18] Badyda, A.Yu. (2019). *The welfare state in the context of globalization*. Uzhhorod: RIK-U.
- [19] Gaydamaka, V.A. (2020). European social model: a new paradigm of social state development. *Problems of Legality*, 150, 313-331. <https://doi.org/10.21564/2414-990x.150.208955>.
- [20] Gaydamaka, V. (2021). Environmental, welfare state: conceptualization problems. *Recht der Osteuropäischen Staaten*. ReOS, 5, 4-12. Retrieved from <https://www.uni-goettingen.de/de/document/download/a7f1d1a83ad758bb367440ac94d7cbf2.pdf/ReOS%2005%20aus%202021.pdf>.
- [21] Golovashchenko, O.S., & Okladna, M.G. (2015). European social space: problems of formation. *Legal scientific electronic journal*, 3, 12-14. Retrieved from http://lsej.org.ua/3_2015/3_2015.pdf.
- [22] Maidanyk, S.V. (2020). European union disability policy: supranational level of legal regulation. *Problems of Legality*, 150, 332-353. <https://doi.org/10.21564/2414-990x.150.209404>.
- [23] Maliuga, L.Yu. (2019). *Theoretical and legal foundations of adaptation of social legislation of Ukraine to the legislation of the European Union*. Kherson: Helvetica.
- [24] Yakoviyk, I., Anisimova, G., & Trahniuk, O. (2022). Europeanization of environmental law of the European Union Member States. *Problems of legality*, 158, 82-109. <https://doi.org/10.21564/2414-990X.158.263248>.
- [25] Yakoviyk, I.V., & Kupriyova, O.O. (June, 2022). "Ecological" constitutionalism as a legal basis of national security policy in the XXI century. In *Actual issues of formation and development of modern constitutionalism in Ukraine (to the 26th anniversary of the Constitution of Ukraine): materials of the All-Ukrain. scient. and pract. conf.* (pp. 46-49). Odesa, ODUIA.
- [26] Okladna, M.G., & Yakoviyuk, I.V. (2016). *Social policy of the European Union: formation and development*. Kharkiv: Oberig LLC.

- [27] Kolot, A.M., Gerasimenko, O.O., & Poplavska, O.M. (2017). Towards the formation of a new model of the social state. *Ukraine: aspects of labor*, 1-2, 3-15.
- [28] Yatskevych, I.I. (November, 2017). Realization of social human rights in the context of the formation of the welfare state. In *Malynovski readings: proceedings of the VI International scient. and pract. conf.* (pp. 93-94). Ostroh: Publishing House of the National University of Ostroh Academy.
- [29] Tatsiy, V., & Todyka, Yu. (Eds.). (2003). *Constitutional and Legal Principles of the Formation of Ukrainian Statehood*. Kharkiv: Pravo.
- [30] Aravacik, Esra Dundar. (2018). Social Policy and the Welfare State. In Bernur Açıkgöz (Ed.). *Public Economics and Finance*, 1-20. <https://doi.org/10.5772/intechopen.82372>.
- [31] Opalko, Y.V. (2014). *Using the Potential of Civil Society to Ensure the National Security of Ukraine in the Context of External Aggression*. Retrieved from <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gromadyanske-suspilstvo/vikoristannya-potencialu-gromadyanskogo-suspilstva-dlya>.
- [32] Volunteer Platform unites 400 thousand Ukrainians to help Ukraine during the war. Retrieved from <https://www.unicef.org/ukraine/press-releases/volunteer-hub-helps-400000-ukrainians-make-difference>.
- [33] Potapenko, V., & Dvihun, A. (2022). *Analysis of Ukrainian volunteering based on the methodology of new social movements*. Retrieved from https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-11/volonterstvo_01112022.pdf.
- [34] Law of Ukraine No. 3236-VI "On volunteer activity". (2011, April). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>.
- [35] 24.02: Evacuation of people with disabilities: analytical report. (2022). Kyiv. Retrieved from https://ffr.org.ua/wp-content/uploads/2022/11/zvit-z-pravkamy.pdf?fbclid=IwAR0gLk__500FsQrJ_ClMYRpHy0rLr4zP7hZ7VevNTwhxIkOzB0QlyE9AgT.
- [36] Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 1106 "Action Plan for the Implementation of the Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, on the other hand". (2017, October). Retrieved from <https://www.msp.gov.ua/content/ugoda-pro-asociaciyu-mizh-ukrainoyu-ta-es.html>.
- [37] Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 323 "Some issues of using tax exemptions for enterprises and organizations of public associations of persons with disabilities under martial law in the territory of Ukraine". (2022, March). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/323-2022-%D0%BF#Text>.
- [38] The Ministry of Education and Science, the Ministry of Social Policy and the Ministry of Health, together with UNICEF, launched a crisis assistance project for children with disabilities and their families. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-minsocpolitiki-ta-moz-spilno-z-yunisef-zapustili-proyekt-krizovoyi-dopomogi-dlya-ditej-z-invalidnistyu-ta-yihnih-simej>.
- [39] Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. European Disability Strategy 2010-2020: A Renewed Commitment to a Barrier-Free Europe. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM%3A2010%3A0636%3AFIN%3Aen%3APD>.

- [40] Refugees with disabilities. How Ukrainians are helped in Europe. Retrieved from <https://www.enableme.com.ua/ua/article/bizenci-z-invalidnistu-ak-ukraincam-dopomagaut-v-evropi-7726>.
- [41] Muravyova, S.V. (2022). Environmental and climate crises as a Factor in the development of modern constitutionalism and environmental security. *Problems of legality*, 159, 129-159. <https://doi.org/10.21564/2414-990X.159.268292>.
- [42] Holovashchenko, O.S. (2016, October). The concept and features of the welfare state. In *Actual problems of state building and local self-government in the context of constitutional modernization: a collection of scientific articles based on the materials of the scientific and practical seminar* (pp. 25-35). Kharkiv.
- [43] Holovashchenko, O. (2016). The welfare state and the challenges of globalization. *State Building and Local Self-Government*, 32, 3-12. Retrieved from <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/16446/1/32.pdf>.
- [44] Barr, N. (2003). *The Welfare State as Piggy Bank: Information, Risk, Uncertainty, and the Role of the State*. Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/0199246599.001.0001>.
- [45] Fedorova, A. (2015). Place and role of social policy in the Association Agreement between Ukraine and the European Union. *Law of Ukraine*, 8, 93-101.
- [46] Ferrera, M., & Rhodes, M. (2007). Building a sustainable welfare state. *West European Politics*, 23(2), 257-282. <https://doi.org/10.1080/01402380008425375>.

Ігор Валерійович Процюк

доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри теорії права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
61024, вул. Пушкінська, 77, Харків, Україна
e-mail: i.v.protsyuk@nlu.edu.ua
ORCID 0000-0003-0546-6187

Дмитро Сергійович Бойчук

кандидат юридичних наук, доцент кафедри права Європейського Союзу
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
61024, вул. Пушкінська, 77, Харків, Україна
e-mail: d.s.boychuk@nlu.edu.ua
ORCID 0000-0001-7967-4443

Денис Анатолійович Чижов

кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного права та прав людини
Національна академія внутрішніх справ
03035, Солом'янська площа, 1, Київ, Україна
e-mail: denys_chyzhov@ukr.net
ORCID 0000-0002-4843-0670

Ihor V. Protsyuk

Doctor of Legal Sciences, Professor, Head of the Legal Theory Department
Yaroslav Mudryi National Law University
61024, 77 Pushkinska Str., Kharkiv, Ukraine
e-mail: i.v.protsyuk@nlu.edu.ua
ORCID 0000-0003-0546-6187

Dmytro S. Boichuk

PhD in Law, Associate Professor of the European Union Law Department
Yaroslav Mudryi National Law University
61024, 77 Pushkinska Str., Kharkiv, Ukraine
e-mail: d.s.boychuk@nlu.edu.ua
ORCID 0000-0001-7967-4443

Denys A. Chyzhov

PhD in Law, Associate Professor of the Constitutional Law and Human Rights Department
National Academy of Internal Affairs
03035, 1 Solomjanska Square, Kyiv, Ukraine
e-mail: denys_chyzhov@ukr.net
ORCID 0000-0002-4843-0670

Рекомендоване цитування: Процюк І. В., Бойчук Д. С., Чижов Д. А. Інтеграція України в Європейський соціальний простір: проблеми та перспективи. *Проблеми законності*. 2023. Вип. 160. С. 24–44. [https://doi.org/ 10.21564/2414-990X.160.274298](https://doi.org/10.21564/2414-990X.160.274298).

Suggested Citation: Protsyuk, I.V., Boichuk, D.S., & Chyzhov, D.A. (2023). Ukraine's Integration into the European Social Space: Problems and Prospects. *Problem of Legality*, 160, 24-44. [https://doi.org/ 10.21564/2414-990X.160.274298](https://doi.org/10.21564/2414-990X.160.274298).

Статтю подано / Submitted: 14.02.2023
Доопрацьовано / Revised: 04.03.2023
Схвалено до друку / Accepted: 09.03.2023
Опубліковано / Published: 25.03.2023